

เศรษฐกิจระดับครัวเรือน
วิชา เศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี

ดร.ลลิตา จันทรวงศ์ไพศาล หุ่นตระกูล

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เข้าใจแนวคิดพื้นฐานของรายได้ ค่าใช้จ่าย การออม และการกู้ยืมของครัวเรือน
- 2) เพื่อให้เข้าใจสาระต่างๆ ที่จะนำไปปรับใช้ในการจัดการเศรษฐกิจของครัวเรือน

ความนำ

- เศรษฐกิจระดับครัวเรือนจะคล้ายคลึงกับเศรษฐกิจระดับประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของรายได้ รายจ่าย ความแตกต่างระหว่างรายได้และรายจ่าย และการจัดการความไม่สมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย
- การกล่าวถึงเศรษฐกิจระดับครัวเรือนจึงเป็นการสร้างความเข้าใจว่า
 - รายได้ของครัวเรือนหมายถึงอะไร มีแหล่งของรายได้จากที่ใดบ้าง และระดับของรายได้มีปัจจัยอะไรเป็นตัวกำหนด
 - ในด้านของรายจ่ายก็จะแสดงถึงรายจ่ายประเภทต่างๆ ตลอดจนรายจ่ายสำคัญในช่วงของวัฏจักรชีวิต
 - ถ้าครัวเรือนมีรายได้สูงกว่ารายจ่ายหรือที่เรียกว่าการออม ควรจะจัดการเงินออมนั้นอย่างไร
 - ถ้ารายได้ไม่พอเพียงกับรายจ่าย ครัวเรือนจะกู้ยืมหรือขอสินเชื่อจากแหล่งใด
- วัตถุประสงค์ของเนื้อหาในบทนี้ก็เพื่อต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจสาระต่างๆ ที่อาจนำไปปรับใช้ในการจัดการเศรษฐกิจของครัวเรือนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

1. รายได้ของครัวเรือน

- รายได้ของครัวเรือนหมายถึงอะไร?
- ครัวเรือนมีแหล่งรายได้มาจากไหน?
- รายได้สูงหรือต่ำ มีปัจจัยใดกำหนด?

1.1. ความหมายของรายได้ของครัวเรือน

- ในทางเศรษฐศาสตร์ได้จำแนกให้ครัวเรือนเป็นหน่วยหนึ่งในระบบเศรษฐกิจที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้บริโภคและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
- การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทำให้ครัวเรือนมีรายได้มาใช้จ่ายในฐานะผู้บริโภค
- ยังมีรายได้อีกประเภทหนึ่งของครัวเรือนซึ่งครัวเรือนได้มาโดยที่ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ได้แก่ เงินโอน เช่น เงินบำนาญ เงินค่าสำรองเลี้ยงชีพ เงินค่าประกันการว่างงาน ฯลฯ

1.1. ความหมายของรายได้ของครัวเรือน

- ในทางเศรษฐศาสตร์รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้ทั้งที่เป็นตัวเงิน (money income) และรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน (nonmoney income)
 - รายได้ที่เป็นตัวเงิน หมายถึงผลตอบแทนที่ได้รับในรูปเงินตรา
 - รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน หมายถึงผลตอบแทนที่ได้รับเป็นผลประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ (fringe benefits) แทนที่จะเป็นเงินตรา แต่สามารถประเมินค่าเป็นเงินได้ เช่น ที่พักอาศัยที่นายจ้างจัดให้ลูกจ้างฟรี รถยนต์ประจำตำแหน่ง การให้บริการประกันสุขภาพแก่ลูกจ้าง
- สำหรับประเทศไทย จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยในปี พ.ศ. 2564 (6 เดือนแรก) พบว่ารายได้ของครัวเรือนไทยเป็นรายได้ที่เป็นตัวเงินร้อยละ 82.9 ของรายได้ทั้งหมด และเป็นรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินร้อยละ 17.1 ของรายได้ทั้งหมด (รายได้ทั้งหมด 28,454 บาทต่อเดือน)

1.2. แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน

1. **รายได้จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ** ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตประเภทนี้จะได้รับรายได้เป็นค่าตอบแทนในการยินยอมให้ใช้ปัจจัยการผลิตดังกล่าว โดยรายได้จากปัจจัยการผลิตประเภทนี้เรียกว่า “ค่าเช่า (rent)” ค่าเช่าจะสูงต่ำอย่างไรขึ้นอยู่กับความสามารถในการให้ผลผลิตของที่ดินและทรัพยากรธรรมชาตินั้น
2. **รายได้จากแรงงาน** แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนจากการที่ผู้ผลิตนำปัจจัยนี้ไปทำการผลิต รายได้จากปัจจัยแรงงานเรียกว่า “ค่าจ้าง (wages)” ทั้งนี้ ระดับของอัตราค่าจ้างจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความต้องการจ้างงานของนายจ้าง (labor demand) และปริมาณแรงงานของลูกจ้าง (labor supply) แต่ถ้ามีสหพันธ์กรรมกร (unions) อัตราค่าจ้างจะเป็นไปตามข้อเรียกร้องของสหพันธ์กรรมกร สำหรับประเทศไทยได้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับแรงงานไว้ด้วย กรณีของค่าจ้างที่จ่ายให้แก่แรงงานที่ทำงานประจำ เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัท ฯลฯ และจ่ายเป็นระบบรายเดือน เรียกว่า “เงินเดือน (salary)”

ค่าจ้างขั้นต่ำ

ปี 2563

อัตราค่าจ้าง 336 บาท

2 จังหวัด คือ
ชลบุรี ภูเก็ต

อัตราค่าจ้าง 335 บาท

1 จังหวัด คือ ระยอง

อัตราค่าจ้าง 331 บาท

6 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร
นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี
สมุทรปราการ สมุทรสาคร

อัตราค่าจ้าง 330 บาท

1 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา

อัตราค่าจ้าง 325 บาท

14 จังหวัด คือ กระบี่ ชอนแก่น
เชียงใหม่ ตราด นครราชสีมา
พระนครศรีอยุธยา พังงา ลพบุรี
สงขลา สระบุรี สุพรรณบุรี
สุราษฎร์ธานีหนองคาย
อุบลราชธานี

อัตราค่าจ้าง 324 บาท

1 จังหวัด คือ ปราจีนบุรี

อัตราค่าจ้าง 320 บาท

21 จังหวัด คือ กาญจนบุรี
ชัยนาท นครพนม นครสวรรค์
ปาน นิงกาฬ บุรีรัมย์
ประจวบคีรีขันธ์ พัทลุง พิษณุโลก
เพชรบุรี เพชรบูรณ์ พะเยา
ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย
สระแก้ว สุรินทร์ อ่างทอง
อุดรธานี อุตรดิตถ์

อัตราค่าจ้าง 315 บาท

22 จังหวัด คือ กำแพงเพชร
ชัยภูมิ ชุมพร เชียงราย ตรัง ตาก
นครศรีธรรมราช พิจิตร แพร่
มหาสารคาม แม่ฮ่องสอน ระนอง
ราชบุรี ลำปาง ลำพูน ศรีสะเกษ
สตูล สิงห์บุรี สุโขทัย หนองบัวลำภู
อุทัยธานี อำนาจเจริญ

อัตราค่าจ้าง 323 บาท

6 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์
จันทบุรี นครนายก มุกดาหาร
สกลนคร สมุทรสงคราม

อัตราค่าจ้าง 313 บาท

3 จังหวัด คือ นราธิวาส
ปัตตานี ยะลา

ประกาศบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 เป็นต้นไป

1.2. แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน

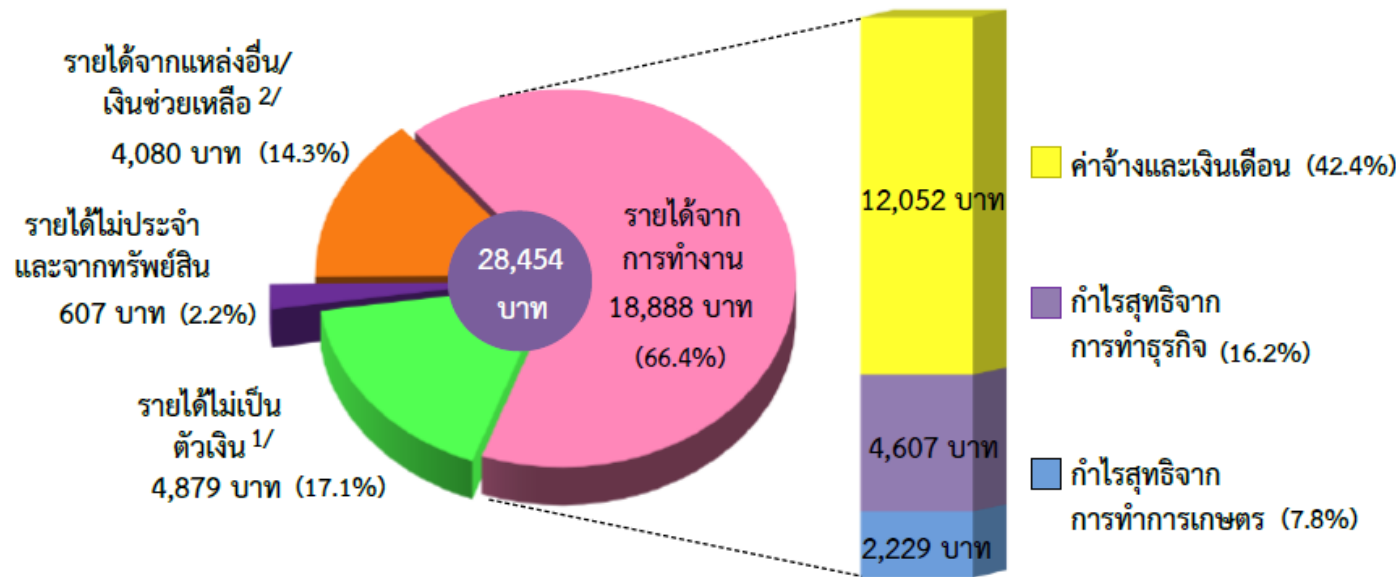
3. **รายได้จากทุน** คำว่าทุน (capital goods) ในทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงเครื่องจักรเครื่องมือสำหรับการผลิต แต่ก่อนที่จะได้ทุนมาต้องมีเงินมาจัดซื้อหรือสร้างทุนเสียก่อน ดังนั้น ผู้เป็นเจ้าของเงินทุนจึงเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของปัจจัยทุน เพราะเป็นผู้จัดหาเงินทุน (เรียกว่าการลงทุนทางการเงิน) ให้แก่ผู้ลงทุน (เรียกว่าการลงทุนที่แท้จริง) เพื่อผลิตเครื่องจักรเครื่องมือสำหรับการผลิต โดยผู้เป็นเจ้าของเงินทุนจะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบ “ดอกเบี้ย (interest)” ถ้าเป็นลักษณะการให้กู้ยืมเงินทุน และเรียกว่า “เงินปันผล (dividend)” ถ้าเป็นลักษณะการลงทุน (ซื้อหุ้นทุน)
4. **รายได้จากการเป็นผู้ประกอบการ** ครัวเรือนอาจเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur) ซึ่งทำให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการได้ และถ้าการผลิตมีรายได้สูงกว่ารายจ่าย รายได้สุทธิดังกล่าวจะตกแก่ผู้ประกอบการในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการผลิต ซึ่งค่าตอบแทนจากการประกอบการนี้คือ “กำไร (profit)” ระดับของกำไรจะมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับสถานการณ์หลายๆ อย่าง เช่น ความสามารถของผู้ประกอบการ สถานการณ์ภายในของกิจการ สถานการณ์ภายนอกของกิจการ เป็นต้น

1.2. แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน

5. **รายได้จากเงินโอน** เงินโอน (transfer payments) หรือเงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ เช่น เงินบำนาญ เงินทุนสำรองเลี้ยงชีพ ฯลฯ แม้จะไม่ถูกนำมาคำนวณในรายได้ส่วนบุคคล (personal income) เพราะรายได้ดังกล่าวไม่ได้นับรวมอยู่ในรายได้ประชาชาติ แต่รายได้ดังกล่าวก็มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของครัวเรือน ฉะนั้น เมื่อพิจารณาว่าครัวเรือนมีรายได้จากแหล่งใดบ้าง เงินโอนก็ถูกนับเป็นแหล่งรายได้แหล่งหนึ่งของครัวเรือน

สำหรับประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนไทยในปี พ.ศ. 2564 พบว่า รายได้ของครัวเรือนไทยที่เป็นตัวเงินร้อยละ 82.9 ของรายได้ทั้งหมดนั้นส่วนใหญ่มิที่มาจากค่าแรงและเงินเดือนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 42.4 รองลงมาคือ กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ กำไรสุทธิจากการทำการเกษตร เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ และรายได้จากทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 16.2, 7.8, 14.3 และ 2.2 ตามลำดับ

แผนภูมิ 1 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2564 (6 เดือนแรก)

1.3. ปัจจัยที่กำหนดรายได้

1. รายได้และการศึกษา มีการศึกษาจากหลายแหล่งที่แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามักจะได้รับผลตอบแทนจากการทำงานสูงกว่า เนื่องจากเชื่อว่าผู้มีการศึกษาสูงกว่าย่อมได้รับการฝึกฝนอบรมจนมีความชำนาญกว่า รายได้จึงควรจะสูงกว่า
2. รายได้และประสบการณ์ โดยทั่วไปผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าจะได้รับค่าจ้างสูงกว่า เพราะนายจ้างเห็นว่าผู้ที่มีประสบการณ์มากจะทำงานให้ได้รับผลสำเร็จ
3. รายได้และอาชีพ เนื่องจากแต่ละอาชีพมีลักษณะงานที่แตกต่างกัน บางอาชีพต้องมีความรับผิดชอบสูง บางอาชีพต้องมีการทำงานที่เสี่ยง เช่น แพทย์ นักบิน เป็นต้น รายได้ก็มักจะสูงกว่าอาชีพอื่น ดังนั้น อาชีพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดขนาดของรายได้ของครัวเรือน

1.3. ปัจจัยที่กำหนดรายได้ (ต่อ)

4. รายได้และอายุ ช่วงอายุของคนจะมีระดับรายได้แตกต่างกัน ผู้ที่เริ่มเข้าทำงานใหม่จะมีรายได้ต่ำ เมื่ออายุมากขึ้นระดับของรายได้จะสูงขึ้นไปตามเวลาและประสบการณ์ ต่อมาเมื่อถึงวัยเกษียณอายุการทำงาน ระดับรายได้จะลดลงอีก เพราะมีแต่รายได้จากบำเหน็จบำนาญเท่านั้น จึงสรุปได้ว่า ในช่วงอายุของคนจะมีระดับรายได้ไม่เท่ากัน ในช่วงอายุน้อยและอายุในวัยเกษียณจะมีรายได้ต่ำกว่าช่วงอายุวัยกลางคน
5. ค่าจ้างและท้องถิ่น ท้องถิ่นที่ต่างกัน ระดับของอัตราค่าจ้างจะต่างกัน เนื่องจากในท้องถิ่นที่เจริญกว่าค่าครองชีพจะสูงกว่า อัตราค่าจ้างจึงมักกำหนดให้สูงกว่าเพื่อให้เพียงพอแก่ค่าใช้จ่าย
6. รายได้และความขยันหมั่นเพียร แต่ละบุคคลจะมีความขยันหมั่นเพียรต่างกัน ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรสูงมักจะเป็นผู้มีรายได้สูง เช่น ถ้าเป็นลูกจ้างนายจ้างก็จะให้เงินเดือนมากกว่าผู้อื่น ฉะนั้น ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดขนาดของรายได้ของครอบครัว

1.3. ปัจจัยที่กำหนดรายได้ (ต่อ)

7. รายได้และการแบ่งแยกเพศ ผิว เชื้อชาติ การแบ่งแยกเพศ ผิว เชื้อชาติ หรืออายุ อย่างไม่อย่างหนึ่ง มักจะเกิดขึ้นในทุกประเทศ โดยเฉพาะในหมู่ผู้ทำงานระดับกรรมกร ผลของการแบ่งแยกดังกล่าวจะกระทบต่ออัตราค่าจ้าง เช่น พวกผิวดำหรือผิวเหลืองในสหรัฐอเมริกาจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่าพวกผิวขาว คนงานสตรีได้รับค่าจ้างต่ำกว่าบุรุษด้วยเหตุผลว่างานบางอย่างสตรีทำได้ไม่ดีเท่าบุรุษ เป็นเหตุให้กลุ่มบุคคลบางกลุ่มมีรายได้ต่ำกว่าบุคคลอีกบางกลุ่ม จึงอาจกล่าวได้ว่าการแบ่งแยกเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อขนาดของรายได้ของครอบครัว
8. รายได้และความสามารถส่วนตัว บุคคลทุกคนจะมีความสามารถส่วนตัวที่ธรรมชาติให้มา (talent) ฉะนั้น ถ้าสามารถเลือกงานที่เหมาะสมกับตนเองก็สามารถจะทำให้รายได้จากการทำงานสูงกว่าการทำงานในสิ่งที่ตนเองถนัดน้อยกว่า เช่น บางคนมีความสามารถในทางจิตรกร บางคนมีความสามารถในทางนักคิดและวิเคราะห์ และได้ทำงานที่ตนเองมีความสามารถ ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานนั้น และประสิทธิภาพก็นำมาสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้

1.4. การสร้างรายได้ให้ครอบครัวและความพึงพอใจ

- ดังได้กล่าวแล้วว่าปัจจัยที่กำหนดขนาดของรายได้ โดยเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินตราและเป็นปัจจัยที่อาจควบคุมได้ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ และความขยันหมั่นเพียร ซึ่งบุคคลโดยทั่วไปก็พยายามเลือกการศึกษา อาชีพ และความขยันหมั่นเพียร เพื่อสร้างรายได้ระดับสูงให้แก่ตนเองและครอบครัวอยู่แล้ว
- ผลประโยชน์บางอย่างก็มักจะไม่มีการประเมินเป็นเงินตรา และก็มักจะไม่ได้คำนวณเป็นรายได้ของครอบครัว แต่เป็นผลประโยชน์อันจะนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของครอบครัวได้ นั่นก็คือ ความพึงพอใจ (satisfaction)
- บางคนอาจจะทำงานในตำแหน่งที่พึงพอใจแม้รายได้ที่เป็นเงินตราจะไม่สูงก็ตาม บางคนพอใจทำงานในหน้าที่ที่มีความผ่อนคลาย (relaxing) ฉะนั้น การทำงานใดๆ ที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ชีวิต ซึ่งก็คือ การสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัวนั่นเอง

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ

1. รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว รายได้ถาวร (permanent income) หมายถึง รายได้ของครัวเรือนที่ได้เป็นประจำและเป็นระบบหรือเป็นระยะเวลาที่แน่นอน เช่น เงินเดือนหรือค่าเช่าที่ได้รับเป็นประจำทุกเดือน ส่วนรายได้ชั่วคราว (transitory income) เป็นรายได้ที่เกิดชั่วคราวไม่แน่นอน เช่น โบนัสจากการทำงาน อุดมรางวัลลอตเตอรี่ ได้รับมรดก เป็นต้น

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ (ต่อ)

2. รายได้ที่เป็นตัวเงินและรายได้ที่แท้จริง รายได้ที่เป็นตัวเงิน (money income หรือ nominal income) คือ รายได้ที่รับเป็นเงินตรา แต่รายได้ที่แท้จริง (real income) หมายถึง อำนาจซื้อ (purchasing power) ของเงินตรา ซึ่งแสดงถึงความสามารถของเงินตรา 1 หน่วย ว่าซื้อสินค้าและบริการได้มากน้อยเพียงใด ถ้าซื้อสินค้าได้จำนวนมาก แสดงว่าอำนาจซื้อของเงินตรานั้นสูง หรือรายได้ที่แท้จริงของเงินตราจำนวนใดจำนวนหนึ่งมีค่าสูง ดังนั้น รายได้ที่แท้จริงจึงขึ้นอยู่กับระดับราคาสินค้าในระบบเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า “ดัชนีราคาสินค้า (price index)” โดยถ้าดัชนีราคาสินค้าในระบบเศรษฐกิจต่ำอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงของเงินจะสูง แต่ถ้าดัชนีราคาสินค้าสูงอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงของเงินจะต่ำ

รายได้เป็นตัวเงิน \uparrow + ดัชนีราคาสินค้า \uparrow \rightarrow อำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงของเงิน \downarrow

ดังนั้น รายได้ที่แท้จริงของครัวเรือนจะต้องคำนวณจากรายได้ที่เป็นตัวเงิน หาร ด้วยดัชนีราคาสินค้า

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ (ต่อ)

3. รายได้ปัจจุบันและรายได้ในอนาคต รายได้ปัจจุบัน (present income) หมายถึงรายได้ที่ได้รับในวันนี้ ส่วนรายได้ในอนาคต (future income) หมายถึงรายได้ที่ได้รับในวันหน้า ใน รายได้ในปัจจุบันจะมีค่ามากกว่ารายได้ในอนาคตจำนวนเงินที่เท่ากัน ปัจจัยที่ทำให้รายได้มีค่าต่างกันคือ อัตราดอกเบี้ย (interest) เช่น รายรับในวันนี้ 10,000 บาท อีกหนึ่งปีข้างหน้า รายได้นี้จะเพิ่มขึ้นเป็น เงินต้น+ดอกเบี้ย ถ้าอัตราดอกเบี้ยในตลาดเท่ากับร้อยละ 5 รายได้จำนวนนี้จะเพิ่มเป็น $10,000 + 500 = 10,500$ บาทในปีหน้า

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ (ต่อ)

การหามูลค่าอนาคต (ในอีก 1 ปีข้างหน้า) ของรายได้ในปัจจุบัน หาได้จากสมการดังนี้

$$PV_1 = PV_0 + iPV_0 = PV_0(1+i)$$

เมื่อ	PV_1	=	มูลค่าอนาคตของรายได้ในปัจจุบันซึ่งรวมดอกเบี้ยแล้ว
	PV_0	=	รายได้ในปัจจุบัน
	i	=	อัตราดอกเบี้ยในตลาด

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ (ต่อ)

ในทางกลับกันรายได้ 10,000 บาท ในปีหน้าเมื่อคำนวณกลับมาเป็นค่าปัจจุบันจะมีค่าต่ำกว่า 10,000 บาท เพราะรายได้ในปีหน้าเป็นผลรวมของ เงินต้น + ดอกเบี้ย ดังนั้น เงินต้นของวันนี้จะต้องต่ำกว่า 10,000 บาท การคำนวณหาค่าปัจจุบันจึงได้จากสูตร

$$PV_0 = \frac{PV_1}{1+i}$$

ตามโจทย์

$$PV_0 = \frac{10,000}{1.05}$$

$$= 9,525.81 \text{ บาท}$$

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ (ต่อ)

ถ้าระยะเวลาของการได้รับในอนาคตมากกว่า 1 ปี ก็สามารถประยุกต์สูตรข้างต้นได้ในทำนองเดียวกัน คือ

สูตรการหามูลค่าในอนาคตของรายได้ที่ได้รับปัจจุบันในอีก n ปีข้างหน้า คือ

$$PV_n = PV_0(1+i)^n$$

สูตรการหามูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอีก n ปีข้างหน้า คือ

$$PV_0 = \frac{PV_n}{(1+i)^n}$$

1.5. รายได้ของครัวเรือนในความหมายต่างๆ (ต่อ)

4. รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริง (disposable income)

- ในความเป็นจริงครัวเรือนไม่สามารถใช้จ่ายรายได้ทั้งหมดได้ เพราะส่วนหนึ่งของรายได้จะถูกรัฐบาลเก็บภาษีไป ซึ่งเรียกว่าภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (personal income tax) โดยจัดเก็บจากฐานของรายได้ทั้งหมดที่เกินกว่าระดับของรายได้ที่กฎหมายกำหนดไว้
- การจัดเก็บจะจัดเก็บเป็นร้อยละของรายได้ อัตราที่จัดเก็บภาษีเรียกว่า อัตราภาษี ซึ่งอาจจะเป็น อัตราภาษีแบบคงที่ (constant rate tax) อัตราภาษีแบบก้าวหน้า (progressive rate tax) หรืออัตราภาษีแบบถอยหลัง (regressive rate tax) ก็ได้ ส่วนที่เหลือของรายได้หลังจากหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือ รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริง

2. ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

- ความหมายและประเภทของค่าใช้จ่าย
- ปัจจัยที่กำหนดขนาดของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน
- วัฏจักรของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน
- ข้อคิดในการตัดสินใจใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการ

2.1. ความหมายของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

- ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนหมายถึง รายจ่ายในรูปแบบเงินตราที่ต้องจ่ายออกไปเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการในการดำรงชีพของครัวเรือน
- ค่าใช้จ่ายใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เช่น การจ่ายเพื่อการซื้อหุ้น ฯลฯ
- โดยปกติค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจะได้อาจมาจากรายได้ ฉะนั้น ในช่วงต้นของชีวิตของครัวเรือนซึ่งยังมีรายได้ต่ำ ค่าใช้จ่ายมักสูงกว่ารายได้ จนทำให้ต้องกู้ยืม ต่อมาเมื่อครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้นตามเวลาและประสบการณ์ของการทำงาน รายได้จะสูงขึ้น ค่าใช้จ่ายแม้จะสูงขึ้นแต่ก็สูงขึ้นน้อยกว่ารายได้ จึงทำให้ครอบครัวเกิดการออมขึ้น (life-cycle theory)

2.2. ประเภทของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ

1. **ค่าใช้จ่ายคงที่ (fixed or inflexible expenses)** หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายในช่วงเวลาสั้นๆ เนื่องจากเป็นค่าใช้จ่ายที่มีสัญญาผูกพัน เช่น การผ่อนหรือเช่าบ้าน การผ่อนรถ ฯลฯ เหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายคงที่อย่างสมบูรณ์ (perfectly fixed expenses) คือ จำนวนจ่ายจะคงที่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเว้นแต่จะมีการยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนสัญญาใหม่ ค่าใช้จ่ายบางประเภทเป็นค่าใช้จ่ายคงที่แต่ไม่สมบูรณ์ เช่น ค่าภาษีเงินได้ ค่าสาธารณูปโภค ฯลฯ ซึ่งต้องจ่ายเป็นประจำ แต่จำนวนอาจเปลี่ยนแปลงในแต่ละปี
2. **ค่าใช้จ่ายผันแปร (variable or flexible expenses)** หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ในช่วงเวลาสั้น กล่าวคือ สามารถปรับให้สูงหรือต่ำได้ตามความต้องการ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเสื้อผ้า อาหารที่รับประทานนอกบ้าน เป็นต้น

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน

1) ค่าอาหาร (food) ค่าอาหารเป็นรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนระดับรายได้ต่ำและปานกลาง และเป็นยอดค่าใช้จ่ายที่มีสัดส่วนสูงกว่าค่าใช้จ่ายอื่นๆ

2) ค่าที่อยู่อาศัย (housing) ค่าใช้จ่ายประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นค่าผ่อนส่งหรือค่าเช่าที่อยู่อาศัย รวมทั้งค่าบำรุงรักษาและค่าตกแต่งอีกด้วย ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยนี้จะแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มระดับรายได้ของครัวเรือน ขนาดของครอบครัว ความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย ความมั่งคั่งของแต่ละครอบครัว และระยะเวลาในการอยู่ในสังคม ซึ่งจะให้มีพฤติกรรมคล้ายตามสังคมนั้นๆ

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน

3) ค่าดำเนินการในบ้าน (housing operations) ค่าดำเนินการในบ้านประกอบด้วยค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าแก๊สหุงต้ม เป็นต้น โดยค่าใช้จ่ายประเภทนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือน นอกจากขนาดของรายได้และพฤติกรรมในการบริโภคสิ่งเหล่านี้แล้ว ถิ่นที่อยู่อาศัยก็มีผลต่อค่าใช้จ่ายดังกล่าว เช่น ในตัวเมืองขนาดใหญ่ มลพิษจะสูง อากาศจะร้อน ทำให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับไฟฟ้าสูงเนื่องจากการใช้เครื่องปรับอากาศ

4) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการคมนาคม (transportation) ผู้ที่มีรถยนต์ส่วนตัวจะมีค่าใช้จ่ายประเภทนี้สูงกว่าผู้ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว เพราะการมีรถยนต์จะมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามมา เช่น ค่าน้ำมัน ค่าทางด่วน เป็นต้น

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน

5) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเสื้อผ้า (clothing) เป็นค่าใช้จ่ายที่มีความสำคัญต่อครัวเรือนมิใช่น้อย ในประเทศที่มีอุณหภูมิในรอบปีไม่แตกต่างกันนัก เช่น ประเทศไทย ค่าใช้จ่ายประเภทนี้จะไม่สูงนัก ยกเว้นในครอบครัวที่มีเด็กกำลังเติบโต ต้องมีการเปลี่ยนเสื้อผ้าบ่อยๆ เพราะเด็กจะเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกายเร็วมาก

6) ค่าใช้จ่ายส่วนตัว (personal care) ได้แก่ ค่าตัดผม ค่าซักรีดเสื้อผ้า ฯลฯ ค่าใช้จ่ายนี้แม้จะดูไม่มากนัก แต่ในแต่ละเดือนก็ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายมากพอสมควร

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน

7) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (medical care) เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าตรวจสุขภาพ เป็นต้น โดยทั่วไป ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจะแตกต่างกันออกไปตามระดับรายได้และสถานะสุขภาพ (health status) ผู้ที่มีรายได้สูงจะมีการใช้จ่ายเพื่อดูแลสุขภาพสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ผู้ที่มีสุขภาพดีไม่มีโรคประจำตัวก็จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อดูแลสุขภาพต่ำกว่าผู้ที่สุขภาพไม่แข็งแรง หรือมีอายุมาก

8) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของครัวเรือน (other family consumption items) นอกเหนือ จากค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีพของครอบครัวแล้ว ยังมี ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีก ซึ่งจะมากน้อยต่างกันไปตามกลุ่มของสังคมและระดับรายได้ เช่น ค่าของขวัญ ค่าพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน

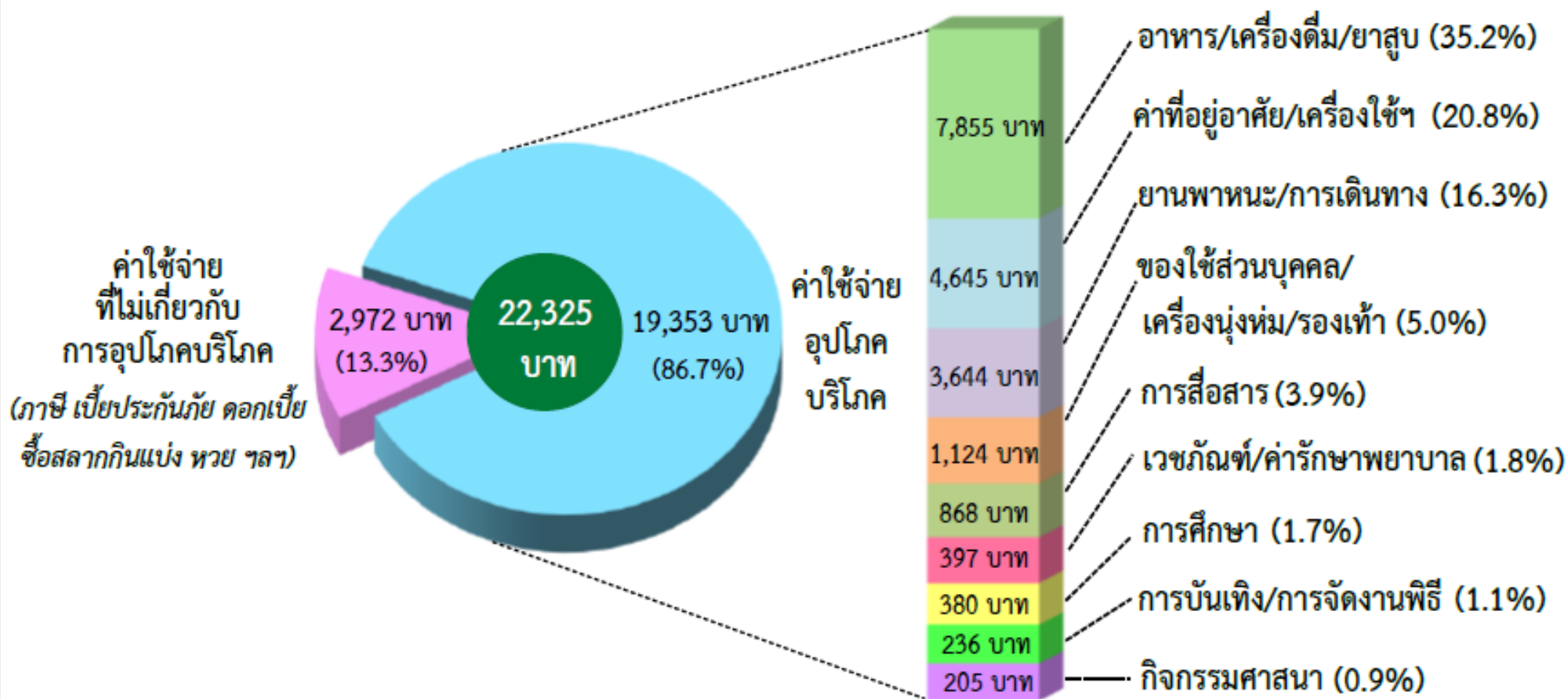
9) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับภาษี (taxes) นอกจากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นภาษีที่ครัวเรือนต้องจ่ายตามฐานของรายได้แล้ว ครัวเรือนยังอาจมีภาษีบางอย่างที่จะต้องจ่ายอีก เช่น ภาษีทรัพย์สินซึ่งเก็บจากมูลค่าทรัพย์สิน (ที่ดิน) ของครัวเรือน ภาษีรถยนต์ ฯลฯ

10) ค่าใช้จ่ายที่จ่ายประจำปี (regular and annual payments) เช่น ค่าประกันชีวิต การประกันชีวิตเป็นการลดภาระความเสี่ยงในการดำรงชีวิต โดยถ้าผู้ประกันเสียชีวิตลง ครัวเรือนก็就不用รับภาระเกี่ยวกับการทำศพ รวมทั้งอาจได้รับค่าประกันเพื่อจุนเจือครอบครัวด้วย ผู้มีรายได้สูงจึงนิยมทำประกันชีวิต แต่ครอบครัวก็จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน

11) ค่าใช้จ่ายในการศึกษา (education) คู่สมรส
ในครัวเรือนที่มีบุตร ค่าใช้จ่ายประเภทนี้จะสำคัญ
มาก และครัวเรือนก็มักจะไม่หลีกเลี่ยง (ถือว่าเป็น
เป็นการลงทุนด้านการศึกษา) บางครัวเรือนจึงใช้
วิธีสะสมรายได้ไว้ส่วนหนึ่งตั้งแต่บุตรยังเล็ก ๆ
เพื่อจะได้มีเงินก้อนเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา
ของบุตร

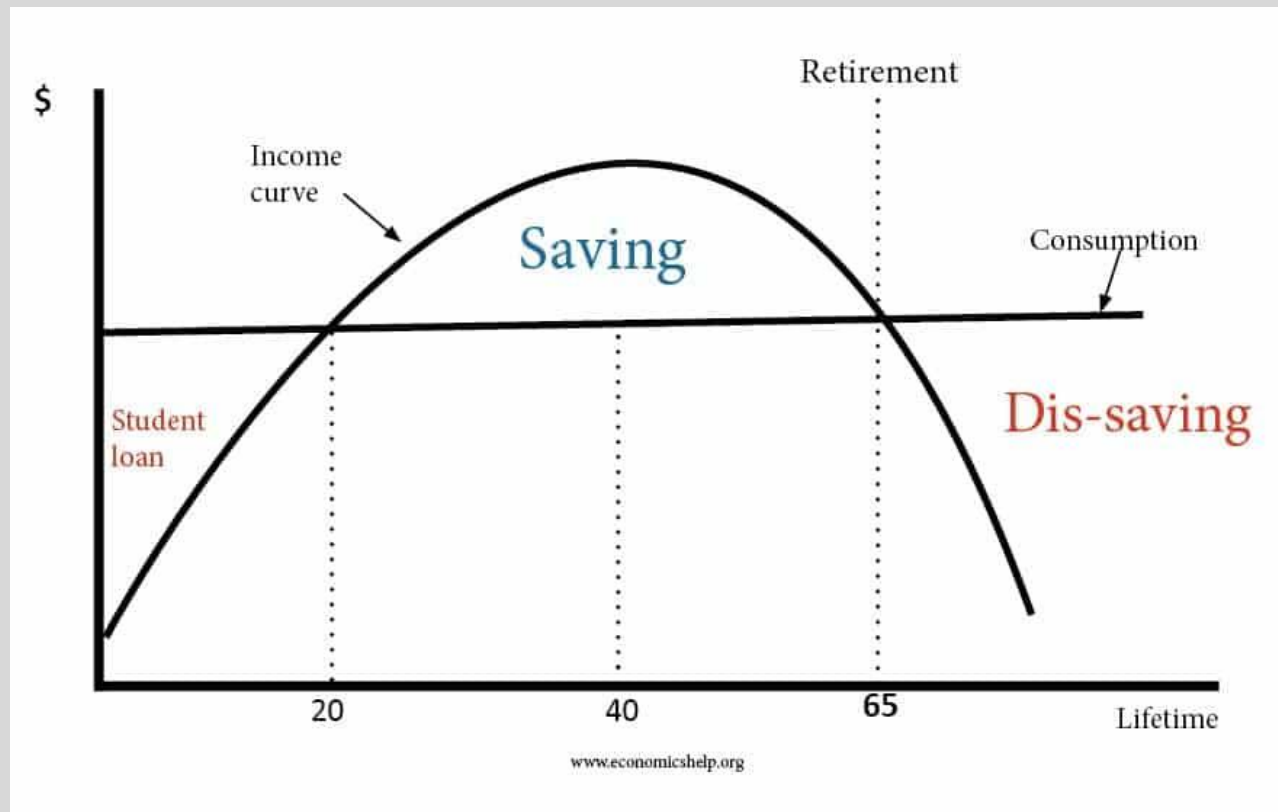
แผนภูมิ 3 ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย ปี 2564 (6 เดือนแรก)

2.3. วัฏจักรค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

- ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนหนึ่งๆ นอกจากจะถูกกำหนดโดยขนาดของรายได้ รสนิยม ความพึงพอใจแล้ว ยังแตกต่างกันออกไปตามเวลาอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต รสนิยมและความพึงพอใจจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ทำให้แบบแผนของการใช้จ่ายเปลี่ยนแปลงไป

2.3. วัฏจักรค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

2.3. วัฏจักรค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

- ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (Life-Cycle Theory of Consumption) ตามแนวคิดของ Franco Modigliani, Albert Ando และ Richard Brumberg เชื่อว่าวัฏจักรการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาหนึ่งขึ้นอยู่กับการคาดคะเนรายได้ตลอดช่วงอายุขัยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
- จะเห็นได้ว่า ในช่วงชีวิตของบุคคลขณะที่มีอายุน้อยจะมีระดับรายได้อยู่ในระดับต่ำ และจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น ต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะกลับมามีรายได้ลดลงอีกครั้ง การกระจายรายได้ตลอดช่วงอายุขัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามเส้น Income curve
- ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะสูงขึ้นเป็นลำดับตามอายุขัย โดยมีลักษณะของการกระจายปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามเส้น consumption
- เมื่อทำการเปรียบเทียบกันระหว่างเส้น Income curve และเส้น consumption แล้วจะพบว่า ในช่วงต้นของชีวิตบุคคลจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ดังนั้น บุคคลจึงต้องประพடுத்தเงินเป็นผู้ก่อหนี้ ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงจะเริ่มที่จะมีรายได้เหลือจ่ายจนสามารถชดใช้หนี้เดิมได้และเก็บเงินสะสมไว้สำหรับช่วงปลายของชีวิต เงินสะสมส่วนนี้ก็คือส่วนของเงินออมนั่นเอง

2.4. ปัจจัยที่กำหนดขนาดของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขนาดการใช้จ่ายของครัวเรือน หรือ สิ่งซึ่งกระตุ้นให้ครัวเรือนมีการใช้จ่ายมากขึ้นหรือลดลง ได้แก่

1. รายได้
2. ความมั่งคั่ง ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้ที่ครัวเรือนถือครองอยู่ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน
3. การบริโภคของบุคคลอื่นๆ ในสังคม คือ ลักษณะการเลียนแบบการบริโภคในสังคม ดังนั้น ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับแบบแผนการใช้จ่ายโดยทั่วไปของสังคม
4. ขนาดของครัวเรือน โดยปกติครัวเรือนขนาดใหญ่ย่อมมีการใช้จ่ายสูง เนื่องจาก ผู้บริโภคในครัวเรือนมีจำนวนมาก

2.4. ปัจจัยที่กำหนดขนาดของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขนาดการใช้จ่ายของครัวเรือน (ต่อ)

5. การเกิดภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งหมายถึง การที่ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้น ในระยะสั้นผู้บริโภคจะไม่เปลี่ยนแปลงการบริโภค ดังนั้นเมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นค่าใช้จ่ายย่อมสูงขึ้นตามไปด้วย
6. ความก้าวหน้าของเทคนิคใหม่ๆ ทำให้เกิดการผลิตสินค้าใหม่ๆ ที่ใช้เทคนิคใหม่ๆ จึงเป็นแรงกระตุ้นให้ครัวเรือนอยากซื้อหามาใช้ เป็นผลให้ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสูงขึ้น เช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่
7. ท้องถิ่น ดังได้กล่าวแล้วว่า ค่าครองชีพในท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้น ขนาดของค่าใช้จ่ายจึงเป็นไปตามภาวะของท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2564 (6 เดือนแรก) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า กรุงเทพฯ และ 3 จังหวัดใกล้เคียงมีขนาดของค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสูงสุด คือ 32,569 บาท/เดือน รองลงมาคือ ภาคกลางมีค่าใช้จ่าย 22,715 บาท/เดือน ภาคใต้มีค่าใช้จ่าย 21,237 บาท/เดือน ภาคเหนือมีค่าใช้จ่าย 17,353 บาท/เดือน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าใช้จ่าย 17,133 บาท/เดือน

2.5. การใช้จ่ายที่ฉลาด

การใช้จ่ายที่ฉลาด คือ การซื้อสินค้าและบริการตามคุณภาพที่ต้องการด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำที่สุด รวมทั้ง คุณภาพของสินค้าและบริการที่ซื้อต้องคุ้มค่างับค่าใช้จ่ายทั้งในด้านความคงทนและประโยชน์จากการใช้สอย มีข้อเสนอแนะสำหรับการใช้จ่ายที่ฉลาด ดังนี้

1. สินค้าที่มีราคาแพงและค่อนข้างแพง เช่น รถยนต์ ควรมีการวางแผนซื้อไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้มีเวลาพิจารณาทั้งคุณภาพและราคาให้เหมาะสม รวมทั้งอาจจะคอยช่วงที่มีการลดราคา
2. ศึกษาข้อมูลก่อนตัดสินใจจ่ายซื้อสินค้าและบริการ เพื่อให้มีความผิดพลาดในการตัดสินใจน้อยที่สุด
3. วิเคราะห์ก่อนซื้อ เมื่อศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ แล้ว ควรมีการวิเคราะห์ก่อนซื้อซึ่งสิ่งที่ควรวิเคราะห์ได้แก่ การวิเคราะห์ยี่ห้อ ว่าสินค้ายี่ห้อใดมีคุณสมบัติสอดคล้องตามที่ต้องการ และการวิเคราะห์ร้าน ว่าควรซื้อสินค้าจากร้านใดจึงจะได้ของที่มีคุณภาพ

2.5. การใช้จ่ายที่ฉลาด (ต่อ)

4. พิจารณาราคาสินค้าให้เหมาะสมกับคุณภาพ เพราะสินค้าที่ผู้ขายตั้งราคาไว้สูงๆ เพื่อให้ผู้ซื้อเข้าใจผิดว่าเป็นสินค้าคุณภาพดี แต่ความจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้ ในการซื้อสินค้าจึงควรนำคุณภาพและราคาไปเปรียบเทียบกับสินค้าอื่นๆ ในระดับเดียวกัน
5. พยายามลดค่าใช้จ่ายในการซื้อ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร กล่าวคือ อย่าซื้อสินค้ากินเล่นที่ขาดคุณค่าทางอาหาร ลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับเครื่องดื่มที่ไม่มีคุณค่าทางอาหาร (soft drink) ซื้อสินค้าประเภทอาหารสดลดราคา
6. อย่าพยายามเป็นผู้ซื้อเพราะ “แรงกระตุ้น” (โปรโมชัน ตามกระแส) แต่จะซื้อตามความจำเป็น

2.5. การใช้จ่ายที่ฉลาด (ต่อ)

7. อย่าซื้อสินค้าที่ตามแพชั่นมาก เพราะจะหมดสมัยเร็ว
8. อย่าอายที่จะต่อราคาสินค้า เพราะร้านที่ต่อราคาได้เขาจะตั้งราคาไว้ให้ต่ออยู่แล้ว
9. สินค้าที่ใช้บ่อย ๆ ควรซื้อจำนวนมาก เพราะราคาจะถูกกว่าซื้อจำนวนน้อย เช่น สบู่ ฯลฯ
10. ผู้บริโภคต้องพยายามคุ้มครองผลประโยชน์ของตนเอง เช่น การเรียกร้องสิทธิตามใบประกันสินค้า
11. ไม่ควรซื้อเพราะการโฆษณาโดยไม่พิจารณาคุณสมบัติที่แท้จริงของสินค้า

2.5. การใช้จ่ายที่ฉลาด (ต่อ)

12. ระวังการหลอกลวงในการส่งเสริมการขาย เช่น การซื้อสินค้าครบตามมูลค่าแล้วจะได้ของแถม แต่ของแถมนั้นไม่มีคุณภาพ ฯลฯ
13. จงประเมินเวลาและแรงงานในการซื้อสินค้า เข้ากับราคาของสินค้าที่ซื้อด้วย
14. การซื้อสินค้าระบบผ่อนส่ง หรือการใช้บัตรเครดิตในการซื้อสินค้า ควรคำนึงถึงมูลค่าของสินค้าที่จะต้องจ่ายในอนาคตด้วยว่าตนเองมีความสามารถจะจ่ายได้หรือไม่
15. ผู้บริโภคควรรู้ว่าหน่วยงานที่คุ้มครองผู้บริโภคเป็นหน่วยงานใดและอยู่ที่ใดเพื่อที่จะร้องเรียนได้ถ้าถูกเอาเปรียบจากผู้ขาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

1. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
สำนักงานนายกรัฐมนตรี
2. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
กระทรวงสาธารณสุข
3. กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ มีหน้าที่
ควบคุมสินค้าให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนดและ
ไม่ให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ
4. กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์
5. กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่เกี่ยวกับการ
ทำสัญญาซื้อขายที่ดิน
6. สำนักงานมาตรฐานการผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม
7. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
8. คณะอนุกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด

3. การออม

- การออมของครัวเรือนหมายถึงอะไร?
- ประโยชน์ของการออมคืออะไร?
- รูปแบบการจัดการเงินออมของครัวเรือนมีอะไรบ้าง?
- ศึกษาจุดมุ่งหมายในการเลือกวิธีจัดการเงินออมของครัวเรือน

3.1. ความหมายของการออมของครัวเรือน

- การออมของครัวเรือนเกิดขึ้นเมื่อส่วนของรายได้มากกว่ารายจ่ายของครัวเรือน โดยรายได้และรายจ่ายดังกล่าวอยู่ในรูปของตัวเงิน หรือ
- ความหมายของเงินออม คือ ส่วนเกินของกระแสเงินตราที่ไหลเข้าหักด้วยกระแสเงินตราที่ไหลออกในงบการเงินของครัวเรือน

3.2. ประโยชน์ของการออม

- การออมจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้ออม และระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ
 - ผู้ออมจะมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีเงินสำรองไว้ใช้ยามฉุกเฉิน สามารถทำให้บุตรมีการศึกษาสูง และเพิ่มคุณภาพชีวิตของครอบครัวให้สูงขึ้นได้ นอกจากนี้ ผู้ออมยังจะได้รับผลประโยชน์จากการออมอันได้แก่ ดอกเบี้ย เงินปันผล กำไรส่วนทุน (capital gain)
 - ในส่วนของผลประโยชน์ที่เกิดต่อระบบเศรษฐกิจ เงินออมจะถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยจะกลายเป็นเงินทุนในระบบเศรษฐกิจเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

3.3. แนวทางที่ทำให้การออมสัมฤทธิ์ผล

ครัวเรือนที่ประสงค์จะทำการออมให้สำเร็จ อาจต้องดำเนินตามแนวทางต่างๆ อันได้แก่

1. กำหนดเป้าหมายการออมให้ชัดเจน
2. กำหนดจำนวนการออมในแต่ละระยะเวลา
3. ทำการออมโดยบังคับ (forced saving) โดยการให้หักเงินออมไปจากรายได้ที่ได้รับทันที
4. พยายามจัดการเงินออมโดยวิธีที่ทำให้เงินออมนั้นได้ผลประโยชน์งอกเงยเพราะจะได้เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการออม

3.4. การจัดการเงินออมของครัวเรือน

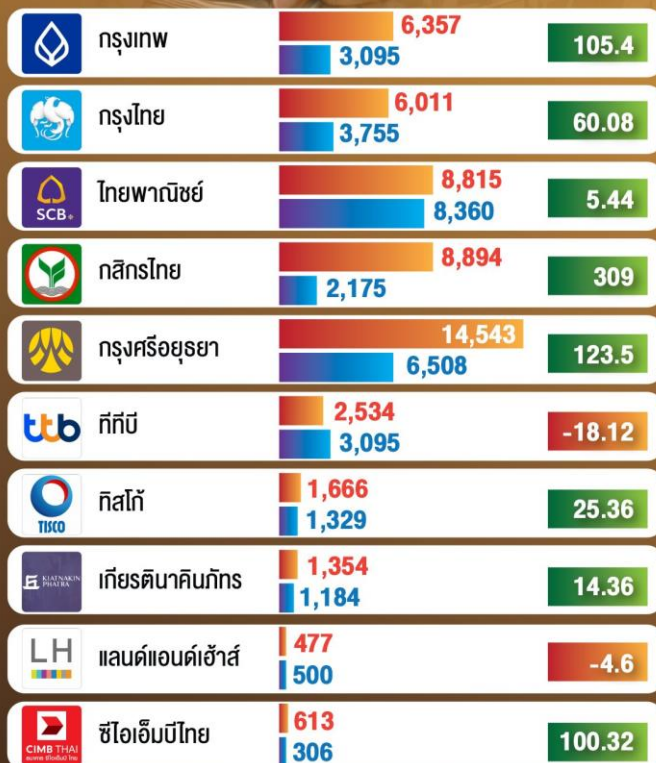
ครัวเรือนจะต้องรู้ว่าตนเองมีจุดมุ่งหมายในการจัดการเงินออมเพื่ออะไร เพื่อจะได้เลือกวิธีการจัดการเงินออมที่เหมาะสม ซึ่งแต่ละวิธีมีลักษณะดังนี้

1. การถือเงินออมไว้ในรูปเงินสด วิธีนี้มักจะใช้กรณีที่เป็นเงินออมจำนวนน้อยและมีความจำเป็นต้องนำไปใช้จ่ายในระยะเวลาอันสั้น
2. การฝากเงินที่สถาบันการเงิน โดยมีสมุดคู่ฝากเป็นหลักฐาน หรืออาจซื้อตราสารทางการเงินที่ออกโดยสถาบันนั้นก็ได้ สำหรับสถาบันการเงินในประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งรับฝากเงินออมของประชาชนมีอยู่มากมาย ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ (commercial bank) ธนาคารออมสิน (saving bank) บริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ (finance company and credit-toucher) บริษัทประกันชีวิต (life insurance) สหกรณ์ออมทรัพย์ (saving cooperative) สหกรณ์การเกษตร (agricultural cooperative) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (Bank for Agriculture and Agriculture Cooperative) และ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (Housing Bank)

กำไรสุทธิ ธนาคารพาณิชย์

ANK

หน่วย : ล้านบาท

51,264

ไตรมาส 2/64

30,307

ไตรมาส 2/63

เปลี่ยนแปลง (%)

20,957 = 69.14

ฐาน INFO GRAPHIC

3.4. การจัดการเงินออมของครัวเรือน

3. การลงทุน การลงทุนของครัวเรือนเป็นการลงทุนทางการเงิน คือ การนำเงินออมไปให้ผู้ลงทุนที่แท้จริง (real investor) กู้ยืม ซึ่งการกู้ยืมจะเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้
 - ก) ให้กู้ยืมโดยตรงแก่ผู้ลงทุนขนาดย่อม เงินให้กู้ยืมประเภทนี้จะเป็นปริมาณน้อย ระยะเวลาสั้น มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากเป็นการให้กู้ยืมส่วนตัว
 - ข) การซื้อหรือการลงทุนในหลักทรัพย์ หลักทรัพย์หรือตราสารดังกล่าวคือ หลักทรัพย์ทางการเงิน ซึ่งรัฐบาลและผู้ลงทุนที่แท้จริงและเอกชนจำหน่ายเพื่อระดมเงินไปทำการลงทุนที่แท้จริง หลักทรัพย์ที่นิยมลงทุนกันทั่วไป ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล (government bond) หุ้นกู้ (corporate bond) หุ้นสามัญ (common stock) และหุ้นบุริมสิทธิ (preferred stock)

การจัดเก็บภาษีหุ้นในตลาดหลักทรัพย์มี 2 รูปแบบ

- **Capital Gain Tax** ภาษีกำไรจากเงินลงทุน หรือภาษีเงินได้จากการขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ที่เกิดจากส่วนต่างของราคาหุ้น ซึ่งในหลายประเทศมีการเรียกเก็บภาษี Capital Gains Tax แต่ประเทศไทยยังไม่มีเรียกเก็บภาษีในส่วนนี้ แต่ถ้าเป็นการขายหรือโอนหลักทรัพย์นอกตลาด ผู้ลงทุนประเภทบุคคลธรรมดาที่อยู่ในประเทศไทยถึง 180 วันในปีภาษี จะต้องเสียภาษีโดยถูกหัก ณ ที่จ่ายตามอัตราภาษีก้าวหน้า และต้องนำเงินได้ไปรวมคำนวณตอนสิ้นปีด้วย ส่วน Capital Gain จากการลงทุนในกองทุนรวม ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี
- **Financial Transaction tax** หรือภาษีขายหุ้น คือการเก็บภาษีจากการขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งในกฎหมายกำหนดไว้ว่าการขายหุ้นในตลาดฯ 1 ล้านบาทขึ้นไปจะต้องเสียภาษีในอัตรา 0.1% ของมูลค่าขาย แต่ภาษีดังกล่าวได้รับการยกเว้นมาตั้งแต่ปี 2534

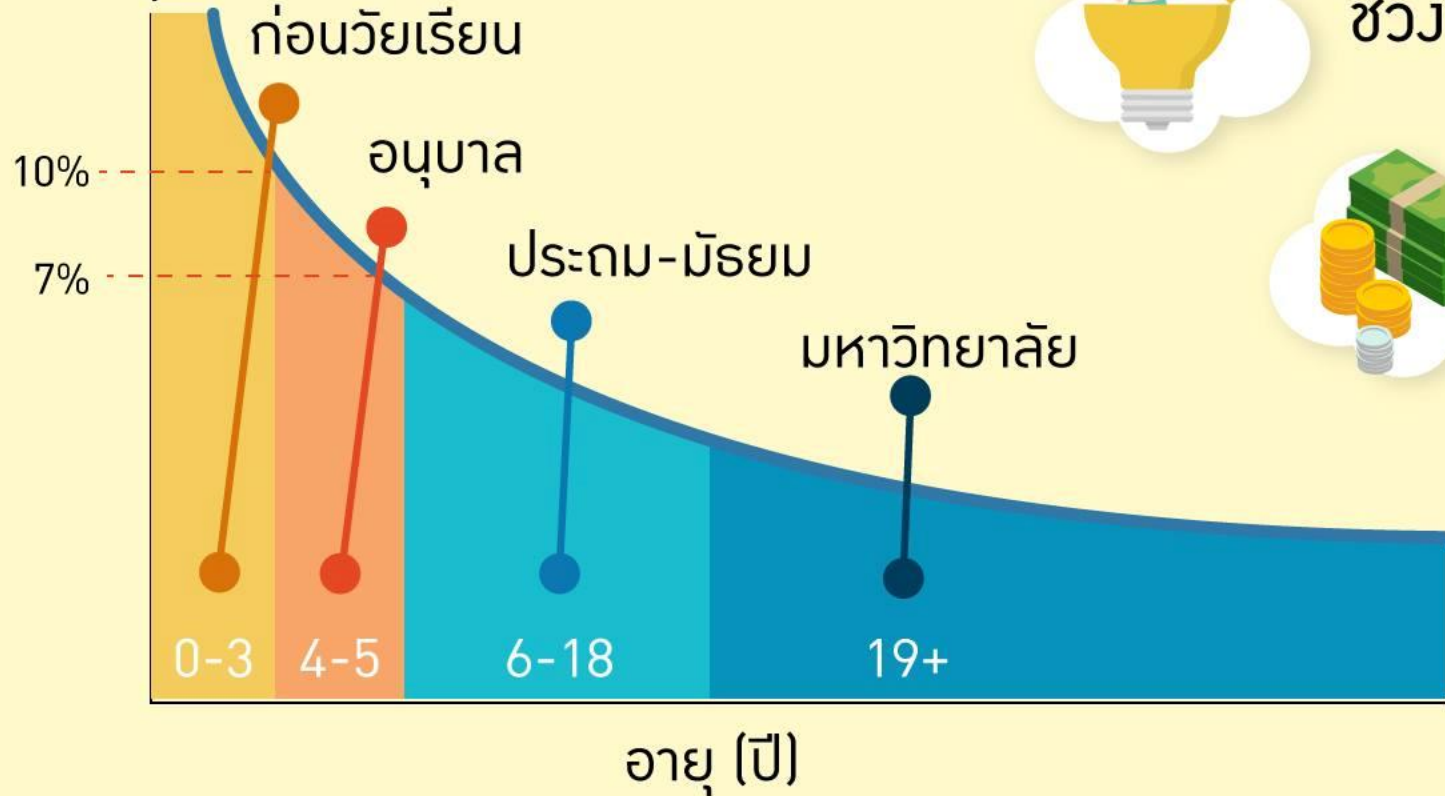
3.4. การจัดการเงินออมของครัวเรือน

4. การลงทุนในที่ดิน มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเงินออมไปสะสมไว้เป็นทรัพย์สินที่มั่นคงและให้ผลประโยชน์ในอนาคต หรือเพื่อเป็นการลงทุนโดยหวังเก็งกำไรระยะสั้นด้วยการหาโอกาสขายเมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นก็ได้ โดยมีเกณฑ์ในการเลือกซื้อที่ดินคือ เลือกที่ดินที่สังเกตเห็นว่าบริเวณนั้นมีแนวโน้มที่จะเจริญ สามารถทำประโยชน์ได้หรือให้เช่าได้
5. การลงทุนเพื่อการศึกษา การจัดการเงินออมด้วยการนำไปลงทุนเพื่อการศึกษาจะต้องมีการศึกษาถึงต้นทุนและผลจากการลงทุนให้รอบคอบเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดย ต้นทุนทางตรงของการลงทุน ได้แก่ ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหนังสือ ฯลฯ ส่วนต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ รายได้ที่สูญเสียไปอันเนื่องมาจากไม่ได้ทำงานตลอดช่วงเวลาของการศึกษา สำหรับผลประโยชน์ทางตรงจากการลงทุนก็คือรายได้ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน แต่สามารถประมาณค่าเป็นตัวเงินได้ ที่คาดว่าจะได้รับจากการประกอบอาชีพอันเป็นผลมาจากความสามารถซึ่งเกิดขึ้นจากการศึกษา ซึ่งจะเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นในอนาคตตลอดช่วงชีวิตหลังการศึกษา ส่วนผลประโยชน์ทางอ้อมไม่อาจสามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ เช่น ตำแหน่งหน้าที่ที่มีหน้ามีตา เป็นต้น

ปฐมวัยเป็นเป็นรากฐานของชีวิต

ช่วงปฐมวัย

ผลตอบแทน
การลงทุน

ช่วงพัฒนาสมอง

ช่วงลงทุนคุ้มค่าที่สุด
ผลตอบแทน 7-10%
ต่อปี

ช่วงลดความเสี่ยง

สมการการพัฒนาคน

ศ. เจมส์ เอ็กแมน

นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ปี 2000

ลงทุน +

(ลงทุนการศึกษา
ลดช่องว่าง
ครอบครัว
ด้อยโอกาส)

พัฒนา +

(พัฒนา
เด็กปฐมวัย)

**รักษา
ให้ยั่งยืน =**

(สร้างการศึกษา
คุณภาพต่อเนื่อง)

ทำอะไรคืนสังคม

3.5. จุดมุ่งหมายในการเลือกวิธีการจัดการเงินออมของครัวเรือน

วิธีการจัดการเงินออมของครัวเรือนควรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

1. จุดมุ่งหมายเพื่อให้เงินออมมีสภาพคล่อง ดังนั้น การจัดการกับเงินออมจึงควรเก็บไว้เป็นเงินสดหรือฝากธนาคารพาณิชย์ในรูปเงินฝากกระแสรายวันที่จ่ายโอนโดยเช็ค
2. จุดมุ่งหมายในการหาผลประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นจึงควรฝากประจำหรือฝากออมทรัพย์ในธนาคาร (อัตราดอกเบี้ย?) ซื้อตัวสัญญาใช้เงินในบริษัทเงินทุน ซื้อพันธบัตรรัฐบาล หรือซื้อหุ้นกู้
3. จุดมุ่งหมายในการหาหลักประกันบางอย่าง วิธีการจัดการเงินออมที่ควรเลือกคือ การทำประกันต่างๆ ตามความต้องการ
4. จุดมุ่งหมายในการสะสมรายได้เพื่อสำรองเลี้ยงชีพ วิธีการจัดการเงินออมจึงทำได้โดยเข้าเป็นสมาชิกในโครงการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ก็ยังสามารถใช้วิธีการออมโดยฝากสะสมเป็นรายเดือนไว้ในธนาคารก็ได้

3.5. จุดมุ่งหมายในการเลือกวิธีการจัดการเงินออมของครัวเรือน

5. จุดมุ่งหมายในการหาผลตอบแทนโดยลดความเสี่ยง การเลือกวิธีการจัดการเงินออมก็คือซื้อหน่วยลงทุนของกองทุนรวม กองทุนรวมก็จะนำเงินทุนนี้ไปดำเนินการหาผลประโยชน์แทนผู้มีเงินออม และเนื่องจากความชำนาญของผู้บริหารกองทุนรวมจะทำให้ความเสี่ยงจากการลงทุนถูกหลีกเลี่ยงได้มาก
6. จุดมุ่งหมายในการป้องกันภาวะเงินเฟ้อ วิธีการจัดการเงินออมเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อคือการซื้อหุ้นสามัญไว้ เพราะโดยปกติราคาหุ้นสามัญจะสูงขึ้นไปตามภาวะของเงินเฟ้อ
7. จุดมุ่งหมายในการลงทุนเสี่ยงหากผลกำไร วิธีการจัดการเงินออมเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ก็คือการซื้อขายหุ้นสามัญเพื่อเสี่ยงหากำไร ซึ่งวิธีนี้จะให้ผลตอบแทนสูงแต่ความเสี่ยงก็สูงตามด้วย
8. จุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงของฐานะ ควรจัดการเงินออมด้วยการนำไปซื้อที่ดินเพราะราคาที่ดินจะไม่ลดลงในอนาคตอย่างแน่นอนเนื่องจากจำนวนของพื้นที่ดินคงที่แต่ความต้องการน่าจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดการเงินออมด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียวเป็นเรื่องที่เสี่ยงมาก ดังนั้น การจัดการเงินออมจึงควรมีจุดมุ่งหมายหลายๆ อย่างและควรมีการจัดการหลายๆ วิธีเพื่อให้เกิดความเหมาะสมทั้งในด้านผลตอบแทน สภาพคล่อง ความเสี่ยง และอื่นๆ ด้วย

ออมเท่าไรพอใช้เกษียณ

คุณเคยคิดบ้างมั๊ย... ว่าจะเกษียณอายุเมื่อใด? และจะมีชีวิตอยู่หลังเกษียณไปอีกนานแค่ไหน? ยิ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มนุษย์มีอายุยืนยาวขึ้น ถึงเวลาแล้ว... ที่เราต้องเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการใช้จ่ายในช่วงชีวิตหลังเกษียณ โปรแกรมนี้จะช่วยให้คุณทราบว่าควรมีเงินเท่าใด จึงจะเพียงพอและสามารถรองรับชีวิตหลังวัยเกษียณให้มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย สามารถพึ่งพาตนเองได้

4. การกู้ยืมของครัวเรือน (Borrowing)

- การกู้ยืมของครัวเรือนหมายถึงอะไร?
- เพราะเหตุใดครัวเรือนจึงต้องกู้ยืม?
- ครัวเรือนสามารถกู้ยืมในลักษณะใด จากแหล่งใดบ้าง?

4.1. ความหมายของการกู้ยืมของครัวเรือน

- การกู้ยืมไม่ได้หมายความว่าถึงการกู้ยืมเป็นเงินตราแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงการให้อำนาจซื้อแก่ครัวเรือนด้วยการให้สินค้าและบริการมาบริโภคก่อนแล้วจ่ายชำระค่าสินค้าและบริการภายหลัง อาจจะจ่ายครั้งเดียวหรือจ่ายเป็นงวดๆ ที่เรียกว่าผ่อนส่งก็ได้ วิธีการนี้เรียกว่าเป็นการให้เครดิตแก่ครัวเรือน
- บัตรเครดิต ถือว่าเป็นการกู้ยืมรูปแบบหนึ่ง

4.2. สาเหตุของการกู้ยืมของครัวเรือน

สาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนต้องมีการกู้ยืมมีหลายสาเหตุ ได้แก่

- รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย
- ต้องการซื้อสินค้าคงทน (durable goods)
- ต้องการซื้อที่อยู่อาศัย
- กู้ยืมมาใช้จ่ายในกรณีฉุกเฉิน
- กู้ยืมเพื่อการศึกษา
- กู้ยืมเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อ
- กู้ยืมเพื่อการเก็งกำไร
- กู้ยืมเพื่อทำธุรกิจในครัวเรือน
- กู้ยืมเพื่อทำการเกษตร
- กู้ยืมเนื่องจากการคาดคะเนว่ารายได้ในอนาคตจะเพิ่มขึ้น

4.3. แหล่งและประเภทของการกู้ยืมของครัวเรือน

แหล่งกู้ยืมและประเภทของการกู้ยืมจะต้องสอดคล้องกัน โดยแหล่งให้กู้ยืมในประเทศไทยที่ดำเนินการภายใต้กฎหมาย มีดังนี้

- 1) บริษัทธุรกิจ เป็นการให้เครดิตแก่ครัวเรือนในรูปการให้อำนาจซื้อล่วงหน้าโดยไม่ได้ให้กู้ยืมเป็นเงิน นั่นคือ ครัวเรือนได้รับสินค้าไปก่อน และผ่อนชำระทีหลัง
- 2) สถาบันการเงิน ให้กู้ยืมแก่ครัวเรือนเป็นเงินกู้ โดยมีระเบียบ เงื่อนไข ตลอดจนอัตราดอกเบี้ยซึ่งอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย สถาบันเหล่านี้ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (ธพว.) และโรงรับจำนำ

4.4. การพิจารณาเลือกแหล่งเงินกู้ของครัวเรือน

- ครัวเรือนอาจกู้ยืมเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งจากแหล่งเงินกู้ได้หลายแหล่ง แต่ครัวเรือนจะเลือกแหล่งเงินกู้ใดควรพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ อันได้แก่นโยบายของแหล่งเงินกู้ เงื่อนไขต่างๆ ที่แหล่งเงินกู้อำหนด อัตราดอกเบี้ย ระบบการชำระคืน และระยะเวลาในการชำระคืน

4.5. ข้อควรระวังในการตัดสินใจกู้ยืม

การกู้ยืมอาจนำมาซึ่งปัญหาต่อความสามารถในการชำระหนี้ได้ ถ้าเมื่อครัวเรือนใช้เงินกู้อย่างไม่เหมาะสมและไม่คุ้มค่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับจากเงินกู้นั้น จึงได้มีผู้ให้ความเห็นไว้หลายประการเกี่ยวกับข้อพึงระวังสำหรับการตัดสินใจกู้ยืม นั่นคือ

- ไม่ควรกู้ยืมเพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
- ไม่ควรกู้ยืมเงินเพื่อนำมาลงทุนทางสังคมของตนเอง
- ไม่ควรกู้ยืมเพื่อซื้อสินค้าอันเกิดจากแรงกระตุ้นอย่างกะทันหัน
- ไม่ควรกู้ยืมเพื่อเล่นการพนัน
- ไม่ควรกู้ยืมเพื่อซื้อสินค้าที่มีความต้องการใช้ในระยะเวลาสั้น และ
- ไม่ควรกู้ยืมมาลงทุนทำธุรกิจที่ประเมินแล้วว่าไม่คุ้มกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ

5. สรุป

- เศรษฐกิจระดับครัวเรือนในขอบเขตกว้างๆ ก็คือภาวะต่างๆ ที่มีผลต่อสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน นั่นคือ รายได้ รายจ่าย ตลอดจนการออมเมื่อมีรายได้มากกว่ารายจ่าย และการกู้ยืมเมื่อมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้
- ในบทนี้จึงเป็นการกล่าวถึงรายได้ในเรื่องเกี่ยวกับแหล่งที่มาและปัจจัยกำหนดรายได้ของครัวเรือน รวมทั้งรายได้ในลักษณะต่างๆ ที่มีผลต่อฐานะของครัวเรือน ทางด้านรายจ่ายก็จะเป็นการกล่าวถึงประเภทของรายจ่ายของครัวเรือนและปัจจัยที่กำหนดขนาดของรายจ่าย

5. สรุป (ต่อ)

- ครั้วเรือ่นมีเงินออมอันเนื่องจากรายได้สูงกว่ารายจ่าย ครั้วเรือ่นจะจัดการกับเงินออมอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประโยชน์ โดยทั่วไปการจัดการเงินออมของครั้วเรือ่นนั้นมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับว่าครั้วเรือ่นนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ได้รับผลจากการจัดการนั้นอย่างไร
- การจัดการเงินออมจึงมีหลายวิธีที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย นั่นคือ
 - เก็บไว้เป็นเงินสดกับตัวเอง
 - ฝากไว้ที่สถาบันการเงินต่างๆ
 - การลงทุนทางการเงิน เช่น ให้กู้โดยตรงแก่ผู้อื่น ลงทุนในหลักทรัพย์
 - ลงทุนในที่ดิน และ
 - ลงทุนในการศึกษา

5. สรุป (ต่อ)

- การกู้ยืมหรือการแสวงหาเครดิต เป็นสภาพที่ครัวเรือนโดยทั่วไปต้องประสบอยู่เสมอ
- สาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนต้องกู้ยืมหรือหาเครดิตมักเกิดจากการที่รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย แต่ก็มีสาเหตุอื่นๆ ด้วย คือ ความต้องการสะสมทรัพย์สินถาวรต่างๆ ในขณะที่เงินออมไม่เพียงพอ เช่น การซื้อสินค้าคงทนและการซื้อที่อยู่อาศัย
- เหตุผลอื่น ๆ เช่น การกู้ยืมในกรณีที่ต้องการใช้เงินในภาวะฉุกเฉิน การกู้ยืมเพื่อการศึกษา การกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายล่วงหน้า การกู้ยืมซื้อสินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อ การกู้ยืมเพื่อการเก็งกำไร และการกู้ยืมเพื่อทำธุรกิจในครัวเรือนหรือทำการเพาะปลูก